

Кімге: Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрі Сапаров Айдарбек Сейпілұлына

Кімнен: Шымкент қаласының ауыл шаруашылығы және ветеринария басқармасының агроөнеркәсіп кешенін дамыту бөлімінің бас маманы Хайдаров Нурсултан Темирұлынан
Орындау күні: 09.10.2024

Аналитикалық жазба

Тақырыбы: Еліміздегі агроөнеркәсіп кешенін дамыту жолдары

Кіріспе. Ауыл шаруашылығы – адамзаттың азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ететін, табиғатпен тығыз байланыстағы маңызды сала. Бұл сектор халықтың күнделікті өмірінде, экономикада, сондай-ақ экологияда ерекше рөл атқарады. Ауыл шаруашылығының дамуы әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ету, ауылдық аймақтарды дамыту және жалпы экономиканың өсімі үшін қажет.

Ауыл шаруашылығының басты мақсаты – халықтың азық-түлік қажеттілігін қанағаттандыру. Дүниежүзілік халық санының өсуімен бірге азық-түлікке сұраныс та артып келеді. Қазақстан сияқты аграрлы елдер үшін бұл мәселе аса маңызды. Дұрыс ұйымдастырылған ауыл шаруашылығы өндірушілері ішкі нарықты қамтамасыз етіп қана қоймай, экспорттық әлеуетті де арттырады. Ауыл шаруашылығы өнімдерінің сапасы мен мөлшерін арттыру халықтың денсаулығына және экономикалық жағдайына тікелей әсер етеді. [3]

Сурет 1 – ауыл шаруашылығы өнімдері

Ескертпе: <https://www.gov.kz>

Ауыл шаруашылығында бірнеше өзекті мәселе бар, олардың ішіндегі бастысы – экологиялық тұрақтылық.

Экологиялық тұрақтылық.

1. Климаттық өзгерістер. Климаттың өзгеруі ауыл шаруашылығының өнімділігіне тікелей әсер етеді. Құрғақшылық, су тасқыны, температураның жоғарылауы дақылдардың өсуіне кедергі келтіреді.

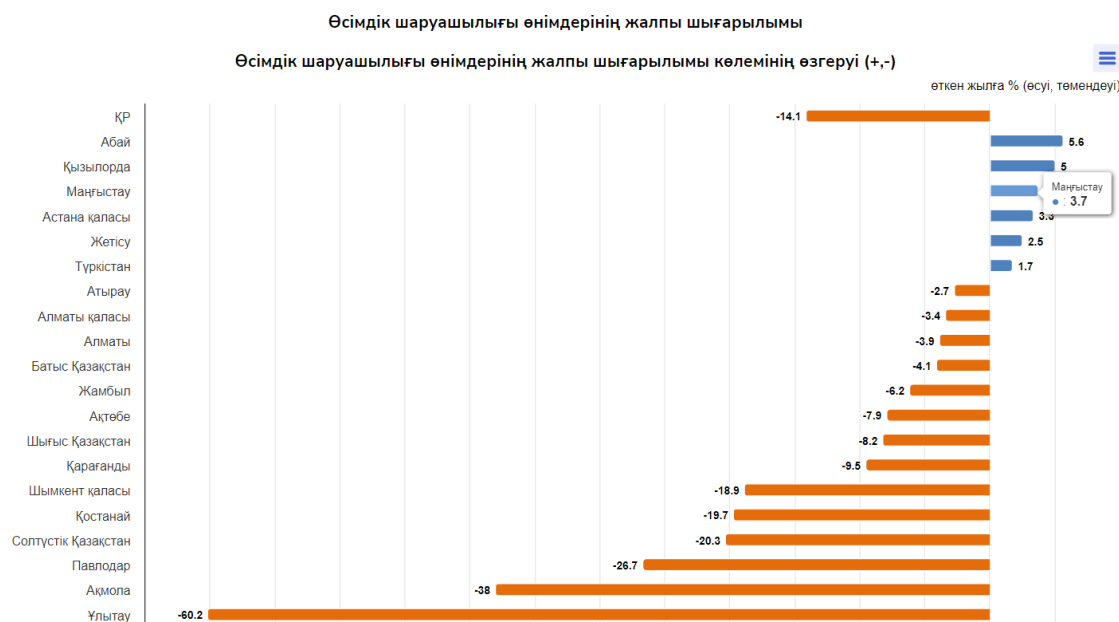
2. Су ресурстарының тапшылығы. Су ресурстарының жетіспеушілігі ауыл шаруашылығының тиімділігін төмендетеді. Суару жүйелерінің ескіруі мен сумен қамтамасыз етудің төмен деңгейі ауыл шаруашылығында үлкен проблема туындатады.

3. Топырақтың ластануы. Химиялық тыңайтқыштар мен пестицидтердің шамадан тыс қолданылуы топырақтың сапасын нашарлатады. Бұл жағдай дақылдардың өнімділігін төмендетіп, экологиялық тепе-теңдікті бұзады.

4. Биологиялық әртүрліліктің азаюы. Ауыл шаруашылығында қолданылатын моноқұрылымдар (бір типті дақылдарды егу) биологиялық әртүрлілікті азайтады, бұл экожүйелердің тұрақсыздығына әкеледі.

5. Әлеуметтік проблемалар. Ауыл тұрғындарының әлеуметтік жағдайы, жұмыссыздық, төмен жалақылар – ауыл шаруашылығының дамуын тежейтін маңызды мәселелер. [4]

Негізгі бөлім. Ауыл шаруашылығы өнімдеріне сұраныс пен ұсыныс динамикасы қазіргі уақытта әлемдік нарықта тұрақты өзгерістерге ұшырауда. Қазақстанда негізгі өнімдер: астық, мал шаруашылығы өнімдері және көкөністер. Сұраныстың артуы, әсіресе, қала тұрғындарының өсімімен байланысты.

Сурет 2 – егін шаруашылығындағы статистика

Ескертпе: [https:// stat.gov.kz](https://stat.gov.kz)

Өсімдік шаруашылығының төмендеуі есепті жылда (өткен жылға 14,1%) дәнді және бұршақ дақылдарды өсіруді – 22,8% және майлы дақылдарды – 31% төмендеуімен байланысты болды.

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында өсімдік шаруашылығы өнімі өндірісінің 22,6%, дара кәсіпкерлер және шаруа немесе фермер қожалықтарында – 11,9% және жұртшылық шаруашылығында – 3,3% төмендеді. Өсімдік шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығырылымы көлеміндегі ең үлкен үлесті дәстүрлі түрде Түркістан (2023 жылы 14%), Солтүстік Қазақстан (12,7%), Қостанай (11%) және Ақмола (8,7%) облыстары алды. Дәнді дақылдар: 2022 жылы Қазақстанда дәнді дақылдар өндірісі шамамен 20 миллион тонна болды. Бидайдың үлесі 12-13 миллион тонна. Экспорт: 2022 жылы Қазақстан дәнді дақылдарды 7 миллион тоннадан астам экспорттады, оның ішінде бидай мен ұнның үлесі басым.

Мал шаруашылығы: 2023 жылғы мәліметтер бойынша, сүт өндіру көлемі 6,5 миллион тонна, ал ет өндіру көлемі 1,5 миллион тоннаға жуық.

Суармалы жерлер: Қазақстанда суармалы жерлердің көлемі шамамен 1,5 миллион гектар, бірақ бұл елдің ауыл шаруашылығы жерлерінің тек 7%-ын құрайды.

Мемлекеттік инвестициялар: 2023 жылы ауыл шаруашылығын дамытуға мемлекеттік бюджеттен 300 миллиард теңгеден астам қаражат бөлінді. Бұл деректер ауыл шаруашылығының Қазақстан экономикасындағы маңызды рөлін көрсетеді. [1]

Қорытынды. Ауыл шаруашылығын дамыту үшін заманауи технологияларды енгізу, агрономиялық зерттеулерді жүргізу және фермерлердің біліктілігін арттыру қажет. Бұл шаралар өнімділікті арттырып, экологиялық таза өнімдер өндіруге мүмкіндік береді. [1]

Сондай-ақ, ауыл шаруашылығы нарықтарын дамыту, кооперацияларды қолдау және фермерлік бизнес үшін қаржылай қолдау көрсету маңызды. Осы бағыттағы мемлекеттік саясат ауыл шаруашылығының тұрақты дамуына ықпал етеді. Жалпы, ауыл шаруашылығын дамыту елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету, ауылдық тұрғындардың әл-ауқатын арттыру және табиғи ресурстарды тиімді пайдалану үшін қажет. [2]

Ұсыныстар. Ауыл шаруашылығындағы экологиялық тұрақтылық мәселелерін шешу үшін бірнеше маңызды шараларды қабылдау қажет:

1. Технологиялық инновациялар. Суару жүйелерін модернизациялау: Жаңбырлатып суару, тамшылатып суару сияқты тиімді суару технологияларын енгізу.

Агроэкологиялық әдістер: Органикалық тыңайтқыштар мен интеграцияланған зиянкестермен күрес тәсілдерін пайдалану.

2. Топырақты қорғау. Топырақтың эрозиясын болдырмау: Топырақты қорғау үшін террасалау, дақылдарды ауыстыру, және мульчирование технологияларын қолдану.

Қалдықтарды қайта өңдеу: Ауыл шаруашылығында қалдықтарды компостқа айналдыру арқылы топырақтың құнарлылығын арттыру.

3. Су ресурстарын басқару. Су ресурстарын тиімді пайдалану: Суды сақтау мен рационалды пайдалану бойынша бағдарламаларды дамыту.

Су сақтау инфрақұрылымын құру: Суларды жинау және сақтау үшін арнайы резервуарлар мен су қоймаларын салу.

4. Биоалуантүрлілікті арттыру. Ауыл шаруашылығында әртүрлі дақылдарды егу: Моноқұрылымдарды азайту және әртүрлі дақылдарды енгізу арқылы биологиялық әртүрлілікті сақтау.

Экологиялық фермаларды дамыту: Органикалық және экологиялық таза өнімдерді өндіру үшін фермаларды қолдау.

5. Әлеуметтік мәселелерді шешу. Білім беру мен оқыту: Фермерлерге экологиялық тұрақтылық бойынша семинарлар мен тренингтер өткізу.

Мемлекеттік қолдау: Ауыл шаруашылығында жұмыс істейтін халықты әлеуметтік қорғау, субсидиялар мен қаржылық көмек көрсету.

6. Мемлекеттік саясат. Экологиялық нормаларды қатаңдату: Ауыл шаруашылығында химиялық заттарды қолдану нормаларын бақылау.

Жасыл экономика бағдарламалары: Экологиялық таза технологияларға инвестицияларды арттыру. [4]

Қолданылған Әдебиеттер мен сілтемелер

1. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросының мәліметтері.
2. <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/157962/>
3. OECD (Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы). (2020). "Agricultural Policies in OECD Countries". OECD
4. IPCC (Біріккен Ұлттар Ұйымының Климаттың өзгеруі жөніндегі межурядалық комиссиясы). (2022). "Climate Change and Land". IPCC